

استاد ESTAD

ESKİ TÜRK EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

[Journal Of Old Turkish Literature Researches]

Prof. Dr. Abdulkerim Abdulkadiroğlu Armağanı

E-ISSN: 2651-3013

Cilt: 5 Sayı: 3 Aralık 2022

ss. 1751-1754

Tanıtımın Geliş
Tarihi

30/11/2022

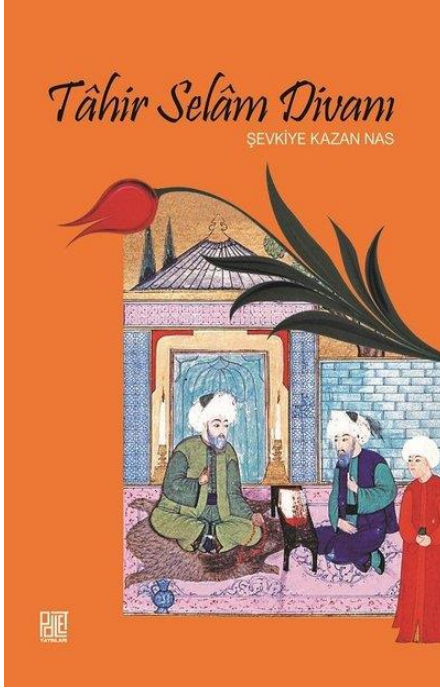
Tanıtımın Kabul
Tarihi

16/12/2022

Yayın Tarihi
31/12/2022

TÂHİR SELÂM DİVANI

Gülnihal ALIŞ*

XVIII. yüzyılın başlarından itibaren klasik Türk edebiyatı içinde gelenekten yavaş yavaş bir kopuş başlar. XIX. yüzyıla doğru yenileşme çabasında olan bazı şairler bir yandan da geleneğe uygun eserler vermeye çalışır.

Nazire geleneği klasik Türk edebiyatının her döneminde var olmakla birlikte en çok eskiyle yeninin iç içe olduğu bu devirde rağbet görür. Şairler kendilerinden önce gelen ve üstat kabul edilen sanatçıların izinden gitmişler; kendilerini yetiştirmek ve beğendikleri şairlere saygı göstermek için onların şiirlerine nazireler yazmışlardır. Enderunlu Vâsıf, Leylâ Hanım, Şeref Hanım, Hersekli Ârif Hikmet Bey, Keçecizâde İzzet Molla gibi bazı şairler bu dönemde nazire yazan isimler arasındadır.

Dönemin nazire geleneği içinde karşımıza çıkan önemli şahsiyetlerden bir başkası da

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı A.B.D. gulnihalis@icloud.com ORCID ID: 0000-0002-8876-1511

Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi [ESTAD]

Prof. Dr. Abdulkerim Abdulkadiroğlu Armağanı

Cilt: 5 Sayı: 3 Aralık 2022 ss. 1751-1754

“Selâm” mahlasıyla genç yaşta şiir yazmaya başlayan ve “Tâhir Selâm” namıyla şöhret bulan şairdir. XVIII. yüzyılın ikinci yarısı ile XIX. yüzyılın ilk yarısında yaşayan ve İstanbul’da doğan Tâhir Selâm’ın doğum tarihi ile ilgili kaynaklarda kesin bir bilgi mevcut değildir; ancak M.1780-1782 seneleri arasında doğmuş olabileceği düşünülmektedir. Gazellerinin büyük bir kısmı nazire olan Tâhir Selâm, Şeyhülislam Ârif Bey’in meclisinde bulunmuş ve bu toplulukta ufkunu genişletmiştir.

Devrinde iyi bir eğitim gören, Arapça ve Farsçayı tercüme yapabilecek derecede iyi bilen Tâhir Selâm, henüz genç yaşlardayken sadaret mektupçuluğu görevinde bulunmuştur. Ardından çavuşbaşı ve dört defa başmuhasebeci olmuş; ruzmançecilik yapmıştır. Eylül/Ekim 1844 tarihinde İstanbul’da vefat eden Tâhir Selâm, babasının yanına Bahçekapı’da Hamidiye türbesi haziresinde defnolunmuş; daha sonra yapılan yol genişletme çalışmaları neticesinde mezarı kaldırılmış ve kemikleri Eyüp Tokmak Tepesi’ne nakledilmiştir.

Döneminde yazılan biyografik eserlerden Tâhir Selâm’ın ilmi ve ahlâki yönüyle saygın bir şahsiyete sahip olduğu anlaşılmaktadır. Gibb’in *Osmanlı Şiir Tarihi*’nde ve Fatîm Davud’un *Hâtîmetü’l-Eş’âr*’ında ondan hünerli ve önemli bir şair diye bahsedilir. Ayrıca İbnülemin’in *Cerîde-i Havadis*’ten aktardığına göre nesirlerinin düzgünlüğüne ve akıcılığına rağmen nazmı nesrinden daha güzeldir.

Fatih Millet Kütüphanesi Ali Emîrî M.212, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T. 1602, ve Yapı Kredi Sermet Çiftler Kütüphanesi T.811’de kayıtlı nüshaları bulunan bir *Divan*’ı ve bu *Divan*’ın içinde yer alan bir *Münşeât*’ı vardır. Bununla birlikte *Makâmât-ı Harîrî* ve *Mizânü’l Edeb* adlı eserleri de bulunmaktadır.

Divan’ının tenkidli metni 2019 yılında Prof. Dr. Şevkiye Kazan Nas tarafından “*Tâhir Selâm Divanı*”¹ adıyla kaleme alınmıştır. 168 sayfadan ve üç bölümden oluşan eserin ön sözünde çalışmanın amacı, kapsamı ve metodu hakkında kısa bir bilgi verilmiştir.

Eserin birinci bölümü “Tâhir Selâm’ın Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği” başlığı altında kendi içinde üç kısma ayrılır. Birinci kısımda başta Fatîm Davud ve İbnülemin’in kaynakları olmak üzere birtakım eserlere müracaat edilerek Tâhir Selâm’ın adı ve mahlası, doğum yeri ve tarihi, ailesi ve akrabası, eğitimi ve mesleği, ölümü hakkında bilgilere yer verilir. İkinci kısımda eserleri (*Divan*, *Münşeât*, *Makâmât-ı Harîrî*, *Mizânü’l Edeb*) ile ilgili verilen malumattan sonra üçüncü kısımda kaynaklara göre edebî kişiliğinden, kendi şiiri hakkında

¹ KAZAN NAS, Şevkiye (2019). *Tâhir Selâm Divanı*, Konya: Palet Yayınları

görüşlerinden, etkilendiği ve etkilediği şairlerden bahsedilir. Burada, Tâhir Selâm'ın başta Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Sünbül Sinânî, Veysel Karanî, Fuzûlî, Nedîm, Şeyh Gâlib, Şeyhülislâm Ârif Hikmet Bey gibi şairler olmak üzere feyz aldığı kişilere yer verilir ve şiirlerden örnekler sunulur. Tâhir Selâm'ın diğer şairlere, onların da Tâhir Selâm'a yazdığı nazirelerden söz edilir.

Tâhir Selâm'ın nazire yazdığı kişilerin başında Lale Devri'nin ünlü şairlerinden Nedîm gelir. Nedîm'in “*Haddeden geçmiş nezâket yâl ü bâl olmuş sana/Mey süzölmüş şişeden ruhsâr-ı âl olmuş sana*” matlalı meşhur gazeline “*Hüsn ü ân itmiş tecessüm yâl ü bâl olmuş sana/Gül gül olmuş reng-i nahvet rûy-ı âl olmuş sana*” şeklinde cevap verir.

Fuzûlî, Şeyh Gâlib, Sahhaflar Şeyhizâde Esad Efendi, Şeyhülislâm Ârif Hikmet Bey, Keçecizâde İzzet Molla, Muvakkitzâde Muhammed Pertev, Hikmet, Esad, İzzet gibi isimlere nazireler yazan Tâhir Selâm, Mîrzâ Abdülkâdir Bîdil ve Sâib-i Tebrizî gibi Fars şairlere de nazireler yazar.

İkinci bölüm “Tâhir Selâm Divanının İncelemesi” başlığı altında kendi içinde iki kısma ayrılır. Bunlardan birincisinde *Divan* şekil özellikleri bakımından ele alınır. Ağırlıkta gazellerden oluşan *Divan*'daki şiirler nazım biçimleri, vezin, kafiye ve redif bakımından incelenir. Manzum mensur bir “dibâce” ile başlayan *Divan*'da 24'ü Farsça, 93'ü Türkçe olmak üzere toplam 117 gazel; 1'i Farsça kıt'a-i kebîre olmak üzere 8 kıt'a; 1 beyitten oluşan bir tarih beyti; 2 nazm; 3 murabba; 1'i Farsça, 15'i Türkçe olmak üzere 16 tahmis; 2 muaşşer; 1'i Farsça olmak üzere 6 müfred beyit bulunmaktadır. Klasik anlamda kasidesi yoktur. İkinci kısımda ise *Divan* dil ve anlatım özellikleri bakımından ele alınır. Kazan Nas, bu bölümde, Tâhir Selâm'ın kullandığı dilin zaman zaman Farsça üçlü ve dördü tamlamalara yer vermesinden dolayı oldukça ağır olduğuna kimi zaman ise mahallileşmenin devamı sayılabilecek halk diline ve söyleyişine yakın sade ifadelerin göze çarptığına değinir. Tâhir Selâm'ın konuşma üslubu içinde şiirler kaleme aldığını ve Türkçeyi başarılı bir şekilde kullandığını ifade eden Kazan Nas, onun anlamı güçlendirmek, düşüncesini kanıtlamak ve diğer olaylarla bir benzerlik kurmak için atasözü ve deyimleri de başarılı bir şekilde kullandığını söyleyerek bunlara örneklerle dikkati çeker.

Şairin ve onun şiirine dair varılan sonuçların değerlendirilmesinin yapıldığı “Sonuç” ve ardından yararlanılan kaynakların yer aldığı “Kaynakça” bölümünden sonra eserin üçüncü bölümü yer alır. “Tâhir Selâm Divanı (Tenkidli Metin)” başlığı altında kendi içinde üç kısma ayrılan bu bölümün birincisinde *Divan*'ın nüshaları tanıtılır. İkincisinde ise metnin hazırlanmasında göz önünde bulundurulmuş hususlara değinilir. Burada Kazan Nas, çevriyazıda gazellerin Arap alfabesine göre sıralanmasında ve gazellerdeki beyitlerin numaralandırılmasında Ali Emîrî Millet Kütüphanesi'nde bulunan

müellif nüshasını esas aldığını, Üniversite Nadir Eserler ile Yapı Kredi Sermet Çiftler nüshalarını da nüsha farkı olarak gösterdiğini belirtir. Üçüncü kısımda tenkitli metne yer verilir. Burada metnin Latin harflerine aktarımı yapılmış, Farsça şiirler önce eski yazıyla ardından dipnotta diliçi çevirisiyle verilmiştir. Şiirler mürettep bir divandaki sıralama esas alınarak dibâce, na't, murabba, muhammes, müsemmen, muaşşer, gazel, kıt'a, nazm, müfred olarak sıralanmıştır. Her nazım biçimi kendi içinde numaralandırılmış, varak numaraları dipnotta belirtilmiş ve şiirlerin vezinleri her manzumedden önce verilmiştir.

Eserde son olarak da istifadeyi kolaylaştırması için "Özel Adlar Dizini" bölümüne yer verilmiştir.

Pek hacimli olmayan bu eser, şiirlerin bir divan oluşturacak sayıda olmamasından ve bazı kafiyelerde şiirlerin bulunmamasından dolayı divançe mahiyetindedir. Ancak Kazan Nas, kaynaklarda ve Tâhir Selâm'ın şiirlerinde "divan" ibaresi geçtiği için bu adı kullanmayı uygun bulduğunu ifade eder.

Tâhir Selâm'ın hayatını, eserlerini ve edebî kişiliğini tanıtmak amacıyla Şevkiye Kazan Nas tarafından hazırlanan bu eser, kaynaklarda hakkında kısıtlı bilgiler bulunan Tâhir Selâm ve onun şiiriyle ilgili daha geniş bilgileri bilim dünyasıyla paylaşması bakımından kıymetli bir çalışma olarak araştırmacıların istifadesine sunulmuştur.